

Specialist bij
ongewenste zwangerschap
en afstammingsvragen

LATAR 2019

De Landelijke Afstand Ter Adoptie Registratie

De Landelijke Afstand Ter Adoptie Registratie 2019

Den Bosch: November 2020

Auteurs: Astrid Werdmuller, Sophie Bolt en Annick van Brouwershaven

© 2020 Fiom

www.fiom.nl

Voorwoord

Onbedoelde zwangerschap is van alle tijden en kan iedereen overkomen, ongeacht opleidingsniveau, relatiestatus, achtergrond en leeftijd. In Nederland krijgt 1 op de 5 vrouwen in haar leven te maken met een onbedoelde zwangerschap.

Een onbedoeld zwangere vrouw komt voor een lastige keuze te staan. Indien zelf zorgen of abortus niet wenselijk of niet mogelijk is, zijn er andere opties. Zo is sinds 1956 afstand ter adoptie in Nederland mogelijk, naast de keuze voor (langdurige) pleegplaatsing.

Het verleden heeft aangetoond hoe belangrijk het is dat een onbedoeld zwangere vrouw een weloverwogen keuze kan maken die past bij haar normen, waarden en toekomst. Een keuze zonder dwang of drang. Fiom zet zich ervoor in dat onbedoeld zwangere vrouwen de ruimte krijgen om een weloverwogen keuze te maken. Hiervoor is in samenwerking met samenwerkingspartners, waaronder de Raad voor de Kinderbescherming, een protocol ontwikkeld, waarin afspraken over de begeleiding van de vrouw bij het voornemen afstand ter adoptie, het keuzeproces en het proces na de keuze zijn vastgelegd.

Om een vrouw te ondersteunen bij haar keuzeproces zijn goede kennis en informatie cruciaal over enerzijds de keuzeopties en anderzijds de behoeften en situationele factoren van de vrouw. In de Landelijke Afstand ter Adoptie Registratie (LATAR) verzamelt Fiom nieuwe inzichten en kennis die nodig zijn om de kwaliteit van het keuzeproces bij afstand ter adoptie te borgen en waar nodig te verbeteren. Vanuit de LATAR wordt inzicht geboden in de hulpvragen en -behoeften van vrouwen die afstand ter adoptie overwegen. Tevens brengt de LATAR aan het licht welke trends er zichtbaar zijn als het gaat om leeftijd, achtergrond, leefsituatie en het verloop van het keuzeproces bij het voornemen afstand ter adoptie. De opbrengsten van de LATAR worden gebruikt om het keuzeproces en het protocol, waar nodig, te verbeteren en kennishiaten zichtbaar te maken. Zo is er in 2019 gestart met de ontwikkeling van een protocol voor bevallen onder geheimhouding. Daarnaast was de LATAR ook de aanleiding voor het, in 2020 gestarte, onderzoek naar de late ontdekking van een zwangerschap (meer dan 30 weken) en wat vrouwen in deze situatie nodig hebben om tot een weloverwogen keuze te komen.

Voor u ligt de LATAR 2019 met daarin inzichten over onbedoelde zwangerschap en de keuzetrajecten rondom afstand ter adoptie. Wij danken Fiom Amsterdam, Fiom Utrecht, Siriz, de Raad voor de Kinderbescherming en Stichting Beschermde Wieg voor het aanleveren van informatie waarmee we deze landelijke registratie mogelijk kunnen maken.

Eline Dalmijn
Manager Programma Ongewenste Zwangerschap

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Aanbevelingen	7
Inleiding.....	8
1.1 Ontwikkelingen onbedoelde zwangerschap en afstand ter adoptie vanaf 2019.....	8
1.2 Wat is een voornemen tot afstand ter adoptie?.....	10
1.3 Vraagstelling LATAR.....	11
1.4 Methoden.....	11
1.5 Limitatie onderzoek.....	11
Resultaten	13
2.1 Cijfers voornemens afstand ter adoptie.....	13
2.1.1 Toch geen afstand ter adoptie	15
2.2 Sociaal-demografische kenmerken	16
2.2.1 Leeftijd.....	16
2.2.2 Migratieachtergrond	17
2.2.3 Burgerlijke staat en woonsituatie	19
2.2.4 Religie	20
2.3 Omstandigheden en motieven.....	22
2.3.1 Geheimhouding.....	24
2.3.2 Stadium zwangerschap bij ontdekking en bij aanmelding	27
2.3.3 Te laat voor een zwangerschapsafbreking	28
2.3.4 Stadium zwangerschap bij aanmelding.....	28
2.4 Wat is bekend over de biologische vader van het kind?.....	29
2.4.1 Betrokkenheid van de biologische vader	29
Referenties.....	31
Bijlagen.....	32

Samenvatting

In de LATAR 2019 staan gegevens over de onbedoeld zwangere vrouwen die in 2019 afstand ter adoptie overwegen. Naast het aantal vrouwen en de keuze die zij gemaakt hebben, bevat het rapport demografische kenmerken van de vrouwen, de omstandigheden en motieven van waaruit zij afstand overwegen of doen én informatie over de biologische vader van het kind.

Aantal vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie en hun keuzes

In 2019 overwegen 63 vrouwen in Nederland hun kind af te staan ter adoptie. Ongeveer 1 op de 3 vrouwen kiest daadwerkelijk voor afstand ter adoptie (31.7%). De meerderheid van de vrouwen met het voornemen tot afstand ter adoptie ziet hier uiteindelijk van af (65.0%): ongeveer de helft besluit toch zelf voor haar kind te gaan zorgen (49.2%) en 14.3% kiest voor een (netwerk)pleegplaatsing. Van 2 vrouwen is het besluit onbekend.

Cijfers afstand ter adoptie stabiel

In 2019 doen 20 vrouwen afstand ter adoptie. Sinds de jaren negentig lijkt het aantal vrouwen dat in Nederland besluit tot afstand ter adoptie zich te hebben gestabiliseerd tot gemiddeld 20 per jaar.

Gemiddelde leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de vrouwen met een voornemen tot afstand in 2019 is 24 jaar. De gemiddelde leeftijd van vrouwen die in 2019 besluiten tot afstand ter adoptie 25,6 jaar.

Afstand ter adoptie onder de 18 jaar

In 2019 hebben 8 onbedoeld zwangere meisjes van onder de 18 jaar een voornemen tot afstand. Daarvan gaan 3 meisjes toch zelf voor hun kind zorgen, kiezen 3 meisjes voor pleegplaatsing en 2 voor afstand ter adoptie. De laatste twee zijn uitzonderingen aangezien de samenwerkingspartners rond het afstandsprotocol hebben afgesproken afstand ter adoptie in principe niet als keuze aan te bieden voor vrouwen onder de 18 jaar.

Migratieachtergrond

In de periode 2016-2019 hebben 96 vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie een migratieachtergrond (39.7%, N=242). Ongeveer twee op de drie vrouwen hebben een migratieachtergrond buiten de Europese Unie (62.5%), met name in Marokko, Turkije, Suriname, en de Verenigde Staten van Amerika. De overige vrouwen hebben een migratieachtergrond binnen een lidstaat van de Europese Unie¹ (37.5%), waarvan veruit de grootste groep in Polen.

¹ Hierbij zijn de landen aangehouden die in 2019 lid waren van de Europese Unie. Het Verenigd Koninkrijk valt daarom ook binnen deze categorie.

De meerderheid is alleenstaand en 2 op de 5 woont zelfstandig

In 2019 is twee derde van de vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie alleenstaand (66.7%). Eén op de 3 vrouwen heeft een partner, al dan niet samenwonend (31.7%). Ongeveer de helft van de vrouwen die afstand overweegt woont bij hun ouders (46%).

Religie speelt bij 1 op de 4 vrouwen een rol

Bij 12.7% van de vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie in 2019 speelt religie een rol (Islam of Hindoeïsme). Bij 2 vrouwen die besluiten tot afstand speelt religie een rol (Islam) (10%).

Late ontdekking en aanmelding zwangerschap

De meeste vrouwen die afstand ter adoptie overwegen ontdekken de zwangerschap als zij 20 weken of meer zwanger zijn (77.8%). Veel van hen zijn de abortusgrens gepasseerd. Bijna de helft van de vrouwen met een voornemen tot afstand ontdekt de zwangerschap nadat ze meer dan 30 weken zwanger is (49.2%) en 7 vrouwen ontdekken de zwangerschap vlak voor of tijdens de bevalling (11.1%). Het laat ontdekken van de zwangerschap heeft als gevolg dat de vrouwen korter de tijd hebben om een beslissing te maken.

De late ontdekking heeft ook tot gevolg dat de zwangerschap vaak al ver gevorderd is als de vrouw wordt aangemeld bij de begeleidende instantie. Zo is 66.6% van de vrouwen aangemeld bij een zwangerschap van 30 weken of meer en 22.2% tijdens of na de bevalling. Door de late aanmelding is er vaak spoed geboden bij de begeleiding.

Omstandigheden en motieven

Net als in voorgaande jaren zijn in 2019 de redenen om afstand te doen divers. De belangrijkste redenen om niet zelf voor het kind te zorgen - beginnend bij de meest genoemde - zijn: de late ontdekking van de zwangerschap, de overtuiging dat het kind een beter leven heeft bij adoptieouders, zichzelf niet in staat achten voor het kind te zorgen, geen inkomen/woning/middelen, wens om studie af te maken, een recente belastende thuissituatie, schaamte / schande / geheimhouding, te jong, geen betrokkenheid van de biologische vader, geen band ervaren met het kind en het ontbreken van een sociaal netwerk.

Geheimhouding

Bij iets meer dan de helft van de voornemens tot afstand ter adoptie in 2019 speelt (gedeeltelijke) geheimhouding (57.2%) een rol. Belangrijke redenen voor geheimhouding zijn schaamte en angst voor verstoting, geweld of eerwraak.

Biologische vader vaak niet op de hoogte en/of betrokken

Bijna de helft van de biologische vaders is op de hoogte van het voornemen tot afstand ter adoptie (49.2%), bij de vrouwen die besluiten om afstand te doen is minder dan de helft van de biologische vaders op de hoogte (40%). Ongeveer een derde van de biologische vaders is betrokken bij de besluitvormingsprocessen die leiden tot afstand ter adoptie (30%).

Aanbevelingen

Gevolgen late ontdekking zwangerschap

Veel vrouwen met een voornemen tot afstand ontdekken de zwangerschap laat. Uit de LATAR 2019 blijkt dat 26 vrouwen hun zwangerschap ontdekken bij 30 weken of meer. Van hen doet 42.3% afstand ter adoptie. Van de 7 vrouwen die de zwangerschap ontdekken vlak voor of bij de start van de bevalling, doen er 3 afstand ter adoptie (42.9%). Van de hele groep vrouwen met een voornemen besluit 31.7% tot afstand. Het laat ontdekken van de zwangerschap heeft als gevolg dat de vrouw minder tijd heeft om de situatie tot zich door te laten dringen.

Afstand ter adoptie onder de 18 jaar

In het afstandsprotocol is opgenomen dat een meisje van onder de 18 jaar met een voornemen tot afstand in principe niet tot afstand ter adoptie kan besluiten. Ze krijgt na de geboorte een bedenktijd van drie maanden om te besluiten tot een pleegplaatsing of toch zelf te gaan zorgen, zo nodig met hulp. Als de moeder eenmaal 18 jaar is, kan ze alsnog tekenen voor adoptie. Deze werkwijze om terughoudend te zijn is opgenomen vanuit het gezichtspunt dat een minderjarige niet goed in staat is de situatie voldoende te overzien om een zo groot en onomkeerbaar besluit te nemen. In 2019 is van twee vrouwen onder de 18 jaar de wens hun kind af te staan ter adoptie gehonoreerd.

Aanbeveling aan de samenwerkingspartners rond het Afstandsprotocol

Organiseer een landelijke uitwisselingsdag in 2021 met op de agenda een evaluatie van de begeleiding bij late ontdekking zwangerschap en de werkwijze bij minderjarige moeders, met als doel het aanscherpen van het protocol indien

..

Onderzoek eigen ervaring vrouwen met voornemen afstand

Uit de publiciteit rond het lopende onderzoek naar afstand en adoptie 1956-1984 blijkt dat betrokken organisaties met de kennis van nu anders zouden handelen. Hierbij is inzicht in de ervaringen van betrokkenen cruciaal. De LATAR biedt geen kennis over hoe ouder(s) met een voornemen tot afstand de begeleiding hebben beleefd. De informatie in de LATAR is afkomstig van de instanties die de ouder(s) begeleid hebben en niet van de betrokkenen zelf. Een deel van de ouders kan haar ervaring in het cliënttevredenheidsonderzoek van Fiom delen, maar dat geeft geen beeld van de hele groep. Om beter zicht te krijgen op de huidige beleving van vrouwen en mannen met een voornemen tot afstand is een verdiepend onderzoek wenselijk.

Aanbeveling

Een verdiepend onderzoek naar de beleving van vrouwen/ouders met een voornemen tot afstand in de huidige tijd.

Inleiding

Jaarlijks rapporteert Fiom als specialist op het gebied van onbedoelde zwangerschap over de voornemens afstand ter adoptie in Nederland in de LATAR, de Landelijke Afstand ter Adoptie Registratie. In de LATAR staat informatie over de onbedoeld zwangere vrouwen – en indien betrokken de verwekker – die afstand ter adoptie overwegen: demografische kenmerken, omstandigheden en motieven, én tot welk besluit zij gekomen zijn. Sinds 2015 houdt Fiom deze gegevens bij met tot gevolg twee publicaties: de LATAR 2015-2017 (Werdmuller en Bolt, 2018) en de LATAR 2018 (Werdmuller en Bolt, 2019). Voor u ligt nu de registratie van 2019.

Sinds de adoptiewet in 1956 is het wettelijk mogelijk om bij een onbedoelde zwangerschap het kind af te staan ter adoptie. Het is niet precies te achterhalen hoeveel vrouwen er in Nederland afstand hebben gedaan ter adoptie. De beschikbare cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) laten zien dat er sinds de Adoptiewet (1956) in Nederland tot en met 2012 in totaal 16.863 kinderen in eigen land geadopteerd zijn (Kok et al., 2017).² Aangezien sommige vrouwen twee kinderen of soms zelfs drie kinderen hebben afgestaan, is niet te herleiden hoeveel moeders dit betreft. Kok et al. (2017) constateren dat het ontbreken van systematisch bijgehouden gegevens over afstandsmoeders bij een instantie als het Centraal Bureau voor de Statistiek aantoonde dat zij werden beschouwd als een ogenschijnlijk weinig relevante partij om verslag over te doen. Duidelijk is wel dat de piek in het aantal keren dat afstand is gedaan ter adoptie eind jaren zestig, begin jaren zeventig ligt bij 1000 tot 1200 keer per jaar.

Ook al weten we het aantal niet precies, we weten wel dat er vaak geen sprake was van een echte keuze. Ongehuwd moederschap was lange tijd nog een groot taboe in Nederland en heel wat vrouwen werden onder druk gezet hun kind af te staan (Kok et al., 2017). De verhalen van afstandsmoeders die vanaf eind jaren '80 naar buiten kwamen hebben de begeleiding in de huidige tijd sterk beïnvloed. De nadruk ligt nu op het zo goed mogelijk steunen van de vrouw – en de verwekker indien betrokken – bij het maken van de voor haar of hen juiste keuze. Daarbij is het heel belangrijk alle benodigde informatie te geven over de gevolgen van afstand ter adoptie en de alternatieven. De informatie uit de LATAR draagt er aan bij deze kennis over afstand ter adoptie te optimaliseren.

1.1 Ontwikkelingen onbedoelde zwangerschap en afstand ter adoptie vanaf 2019

Om enig zicht te geven op de actualiteit rond onbedoelde zwangerschap en afstand ter adoptie volgen hier in het kort de laatste ontwikkelingen rond deze thema's vanaf 2019.

Onderzoek afstand ter adoptie tussen 1956 en 1984

In 2019 is in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid een verdiepend onderzoek gestart naar afstand ter adoptie in Nederland tussen 1956 en 1984. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het Verwey-Jonker instituut, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC). De onderzoekers bestuderen de situaties van afstandsouders, afstandskinderen en adoptieouders. Zij onderzoeken ook de rol van betrokken organisaties en de sociale omgeving, zoals familie en hulpverleners (Rijksoverheid, 2019). Er is een aanmeldpunt ingericht waar zich honderden

² Dit is exclusief stiefouderadoptie, waarbij het kind wordt aangenomen door een ouderpaar waarvan één de biologische ouder is.

betrokkenen hebben aangemeld om hun verhaal te vertellen. In 2020 zijn bij dit aanmeldpunt fouten geconstateerd ten aanzien van de privacy van de betrokkenen. Daarnaast zijn de mensen die zich aangemeld hebben niet gevraagd het verslag van hun gesprek te controleren. Dit heeft ertoe geleid dat het onderzoek is stilgelegd tot de fouten zijn hersteld en de verslagen teruggekoppeld. Hierdoor zal het rapport later uitkomen; de verwachting is dat het onderzoeksrapport uitkomt in 2021.

Protocol geheimhouding

Sinds eind 2018 zit het ministerie van Justitie en Veiligheid met partijen om tafel om de geheimhouding bij situaties waarin gevaar dreigt te optimaliseren (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2019b). Voor vrouwen die onbedoeld zwanger zijn en gevaar lopen als de omgeving er achter komt, is geheimhouding van groot belang. De geboorte van een kind geheimhouden is echter niet gemakkelijk. Na de geboorteaangifte gaat de informatie het digitale systeem in waarna de begeleidende instantie geen grip meer heeft op wie de informatie krijgt. Op dit moment (oktober 2020) is een protocol in de maak waarbij de naam van de moeder niet op de geboorteakte van het kind vermeld gaat worden, maar wél gezorgd wordt dat de afstammingsgegevens veilig zijn gesteld voor als het kind dit later wil weten. De verwachting is dat deze werkwijze eind 2020, begin 2021 mogelijk wordt.

Landelijk informatiepunt onbedoelde zwangerschap

Sinds 2020 beheert Fiom de website onbedoeldzwanger.info en de informatielijn onbedoelde zwangerschap in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De website is bedoeld om vrouwen en mannen die te maken hebben met onbedoelde zwangerschappen via de website of telefonisch te wijzen op de informatie die er is. Fiom verwijst door naar een organisatie in de buurt die hen kan ondersteunen bij het maken van een keuze bij onbedoelde zwangerschap. Het informatiepunt is 24 uur per dag, 7 dagen in de week bereikbaar.

Adoptienazorg

Uit een inventarisatie van Fiom en uit gesprekken van het ministerie met belangengroepen blijkt dat er behoefte is aan een breed en laagdrempelig aanbod van gespecialiseerde hulp- en dienstverlening aan volwassen (interlandelijk en binnenlands) geadopteerden en Nederlandse afstandsmoeders. Deze nazorg die Fiom gaf tot 2013 is in een grote bezuinigingsronde dat jaar afgebouwd. In een Kamerbrief in januari 2019 heeft minister Dekker toegezegd de adoptienazorg voor afstandsmoeders en volwassen geadopteerden weer te financieren (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2019a). Fiom voert deze nazorg uit per 1 januari 2020.

Onderzoek naar late ontdekking zwangerschap

Uit de LATAR-gegevens van de periode 2015-2018 bleek dat een deel van de vrouwen met een voornemen tot afstand de zwangerschap laat ontdekten. Het merendeel van deze vrouwen is de abortusgrens (22-24 weken) al gepasseerd op het moment dat ze ontdekken dat ze zwanger zijn. Per jaar ontdekten gemiddeld 18 vrouwen met een voornemen tot afstand (28%) de zwangerschap na 30 weken (in 2019 ligt dat aantal nog hoger, zie het onderliggende rapport). Van deze vrouwen merkten gemiddeld 6 vrouwen per jaar pas vlak voor of tijdens de bevalling dat ze zwanger waren. Dit gegeven roept ongeloof en oordelen op en heeft tot gevolg dat de vrouwen die het overkomt vaak te maken hebben met negatieve en kwetsende reacties uit hun omgeving. Fiom is daarom een onderzoek gestart naar late ontdekking van de zwangerschap. Het doel van dit onderzoek is meer zicht te krijgen op mogelijke verklaringen voor het laat ontdekken van een zwangerschap en op hoe

vrouwen die hun zwangerschap laat ontdekken de zorg van verloskundigen en gynaecologen hebben ervaren. De resultaten worden verwacht in 2021.

Onderzoek naar Poolse arbeidsmigranten

Verhoudingsgewijs heeft een groot deel van de vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie een Poolse migratieachtergrond. Dit zijn voornamelijk vrouwen die als arbeidsmigrant naar Nederland zijn gekomen. In de LATAR 2015-2017 is als knelpunt gesignaleerd dat deze vrouwen vaak het contact verbreken met de hulpverlening en uit beeld verdwijnen na de bevalling. Hierbij spelen verschillende aspecten een rol, zoals bijvoorbeeld het verschil in de hoeveelheid regels en eisen als je een kind wilt achterlaten in Nederland of in Polen. Het is de vraag hoe hulpverleners de Poolse arbeidsmigranten met een voornemen tot afstand het beste kunnen helpen. Om die vraag te beantwoorden is Fiom in 2019 een verdiepend onderzoek gestart naar 'Interculturele hulpverlening bij onbedoelde zwangerschap. Een studie naar Poolse arbeidsmigranten die overwegen hun kind 'af te staan ter adoptie'. Het resultaat verschijnt eind 2020.

1.2 Wat is een voornemen tot afstand ter adoptie?

Als een vrouw onbedoeld zwanger is en niet zelf voor haar kind denkt te kunnen zorgen, kan ze overwegen om afstand te doen ter adoptie. Dit noemen we een 'voornemen tot afstand'. Hier zijn verschillende organisaties bij betrokken die met elkaar een afstandsprotocol hanteren. De Raad voor de Kinderbescherming is verantwoordelijk voor het juiste verloop van de procedure en voor het bewaken van de planning en voortgang. Jeugdzorg is verantwoordelijk voor het kind. Fiom is door het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport aangewezen om de moeder te begeleiden bij het maken van een keuze. De biologische vader wordt hier indien mogelijk bij betrokken³.

In het afstandsprotocol zijn afspraken vastgelegd over de begeleiding en gang van zaken. Zo heeft de moeder na de bevalling een bedenktijd van drie maanden om een besluit te nemen. De baby wordt in die periode in een tijdelijk pleeggezin geplaatst. Als de moeder drie maanden na de bevalling besluit tot afstand ter adoptie gaat de baby naar aspirant-adoptieouders. Deze ouders kunnen als ze een jaar voor het kind gezorgd hebben de adoptie aanvragen. De afstand ter adoptie is pas wettig als de adoptie is uitgesproken door de rechter. Tot die tijd kan de moeder er nog op terugkomen. Als ze dat doet, zal de Raad voor de Kinderbescherming de situatie onderzoeken en een advies schrijven aan de Rechtbank over wat te doen. De rechter beslist, waarbij het belang van het kind centraal staat.

In de LATAR wordt een situatie als een voornemen tot afstand beschouwd als moeders – en indien betrokken vaders - gedurende een bepaalde tijdspanne overwegen om hun kind af te staan ter adoptie. Als een vrouw na één gesprek op grond van de informatie die ze krijgt besluit geen afstand te doen wordt dit niet gezien als een voornemen tot afstand en dus niet opgenomen in de LATAR. Als een vrouw meerdere gesprekken heeft over het al dan niet afstaan van haar kind is dat een voornemen tot afstand en wordt het opgenomen in de LATAR.

³ Voor de leesbaarheid en omdat de biologische vader vaak niet betrokken is bij het besluit tot afstand, spreken we in het vervolg voornamelijk over 'vrouwen'. Zie voor meer informatie over de biologische vader 'Resultaten. Wat is bekend over de biologische vader van het kind?'

1.3 Vraagstelling LATAR

De volgende vraag staat centraal in de LATAR 2019:

Wat zijn de omstandigheden en motieven van vrouwen die overwegen of besluiten hun kind af te staan ter adoptie in de periode 2019?

Daarbij zijn de volgende deelvragen gehanteerd:

1. Hoe vaak komt het voornemen afstand ter adoptie voor in Nederland?
2. Wat zijn de sociaal-demografische kenmerken van de vrouwen die overwegen of besluiten hun kind af te staan ter adoptie?
3. Wat zijn de omstandigheden en motieven die ertoe leiden dat de vrouw besluit afstand te doen ter adoptie?
4. Wat is bekend over de biologische vader van het kind?

1.4 Methoden

In de LATAR wordt via een digitale vragenlijst informatie over de voornemens tot afstand ter adoptie in Nederland opgehaald. De vragenlijst bestaat uit ruim 40 items, betreffende de aanmelding en het stadium van de zwangerschap, gegevens over de moeder, omstandigheden en motieven, de biologische vader/verwekker, het kind en de uiteindelijke keuze. De hulpverleners die de cliënten begeleid hebben bij hun keuze vullen de vragenlijsten in. Alle gegevens zijn geanonimiseerd aangeleverd.

Voor het invullen van de digitale vragenlijst benadert Fiom de instanties die de moeder volgens het afstandsprotocol in deze situatie begeleiden (Raad voor de Kinderbescherming et al., 2019): de eigen hulpverleners van Stichting Fiom, de grootstedelijke Fiom-bureaus (Amsterdam, Utrecht) en Siriz. Sinds 2018 levert Stichting Beschermd Wieg tevens informatie aan. Beschermd Wieg is geen protocolpartner maar zij begeleidt sinds 2016 ook een aantal vrouwen met voornemen tot afstand. Daarnaast haalt Fiom gegevens op bij de Raad voor de Kinderbescherming, omdat die betrokken is bij elk geval waarin een baby geboren wordt en in het gezag voorzien moet worden. De Raad levert informatie over de situaties waarbij de moeder die afstand overweegt geen begeleiding van Fiom, Siriz of Stichting Beschermd Wieg wilde.

De gegevens van 2019 betreffen de vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie die in dat jaar zijn aangemeld. Het stadium van de zwangerschap bij aanmelding verschilt, hetgeen betekent dat de geboorte van de baby in dat jaar kan zijn maar ook in het er op volgende jaar. Elk jaar wordt in de nieuwe LATAR rapportage de meest recente informatie verwerkt, waardoor de cijfers per rapport iets kunnen verschillen. Het rapport is beschrijvend van aard. Beschrijvende statistiek is uitgevoerd met behulp van de computersoftware NVivo 12 en Excel.

1.5 Limitatie onderzoek

De informatie van 2019 betreft de moeders die in dat jaar zijn aangemeld met een voornemen tot afstand. Enkele van hen zijn pas bevallen in 2020. De gegevens van 2019 zijn verzameld in de periode februari tot mei 2020. Soms is er ten tijde van het ophalen van de gegevens nog niet duidelijk wat de vrouw besloten heeft. In deze gevallen staat er bij de keuze 'onbekend'.

Totdat de adoptie officieel door de rechter is uitgesproken is het besluit tot afstand ter adoptie nog niet definitief. De adoptie kan pas door de adoptieouders aangevraagd worden nadat ze een jaar voor het kind gezorgd hebben. Een heel enkele keer komt een vrouw toch voor de wettelijke adoptie terug op haar besluit. Dit kan betekenen dat de afstand ter adoptie niet doorgaat. Deze informatie is

niet altijd bij Fiom bekend en is dus ook niet in deze registratie opgenomen. De hier gepresenteerde gegevens moeten in dat licht gezien worden.

De registratie betreft alleen de vrouwen met wie contact is geweest door een organisatie. Zo zijn vrouwen wier kind te vondeling is gelegd niet opgenomen in de LATAR, ook al is hun kind geadopteerd. Dit betreft 1 à 2 kinderen per jaar (NIDAA, 2020). In 2019 zijn er geen vondelingen gemeld.

Resultaten

In dit hoofdstuk belichten we de registratiegegevens betreffende het jaar 2019 aan de hand van de onderzoeksvragen.

2.1 Cijfers voornemens afstand ter adoptie

In 2019 overwegen 63 moeders – en indien betrokken de biologische vaders – hun kind af te staan ter adoptie. De vrouwen zijn begeleid door verschillende instanties (zie Tabel 1). De afgelopen vijf jaar is het aantal vrouwen dat overweegt om haar kind af te staan ter adoptie redelijk stabiel, gemiddeld 63 vrouwen per jaar, zie Figuur 1.

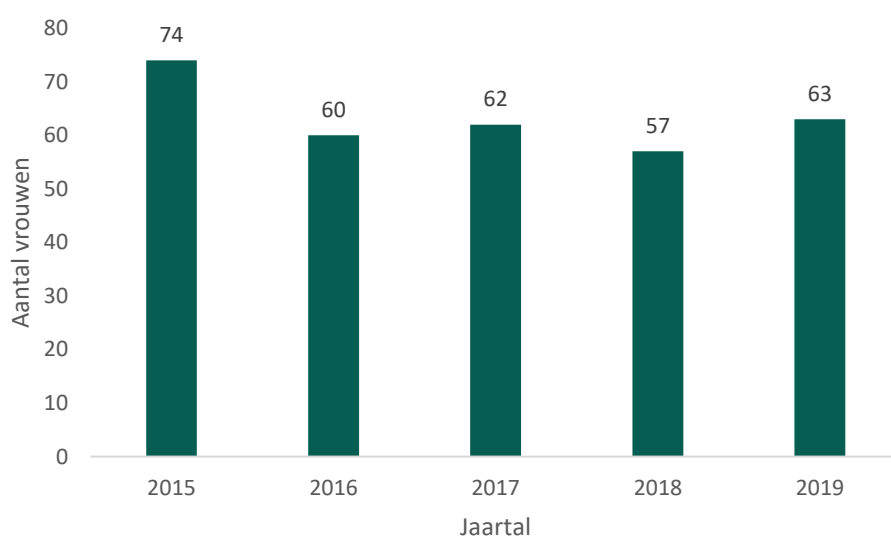
Tabel 1

De begeleidende instantie van de vrouwen met voornemen tot afstand ter adoptie 2019

Begeleidende instantie	2019	%
Stichting Fiom	38	60.3
Fiom grote steden ¹	7	11.1
Siriz	2	3.2
Raad voor de Kinderbescherming ²	1	1.6
Stichting Beschermd Wieg (BW)	15	23.8
Totaal	63	100

¹ Dit betreft Fiom Amsterdam en Fiom Utrecht. Stichting Fiom is de landelijke Fiom-organisatie.

² Dit zijn de situaties waarbij geen medewerker van Fiom, Siriz of Stichting Beschermd Wieg betrokken was.

Figuur 1. Aantal vrouwen met een voornemen tot afstand 2015-2019

Een onbedoeld zwangere vrouw met een voornemen tot afstand ter adoptie heeft drie opties: zelf voor het kind zorgen, het kind afstaan ter adoptie, of (langdurige) pleegzorg. Abortus is voor de vrouwen met een voornemen tot afstand doorgaans geen overweging: óf de zwangerschap is te ver gevorderd, óf ze hebben al besloten geen abortus te willen. In Tabel 2 staat een overzicht van de gemaakte keuzes bij een voornemen tot afstand ter adoptie.

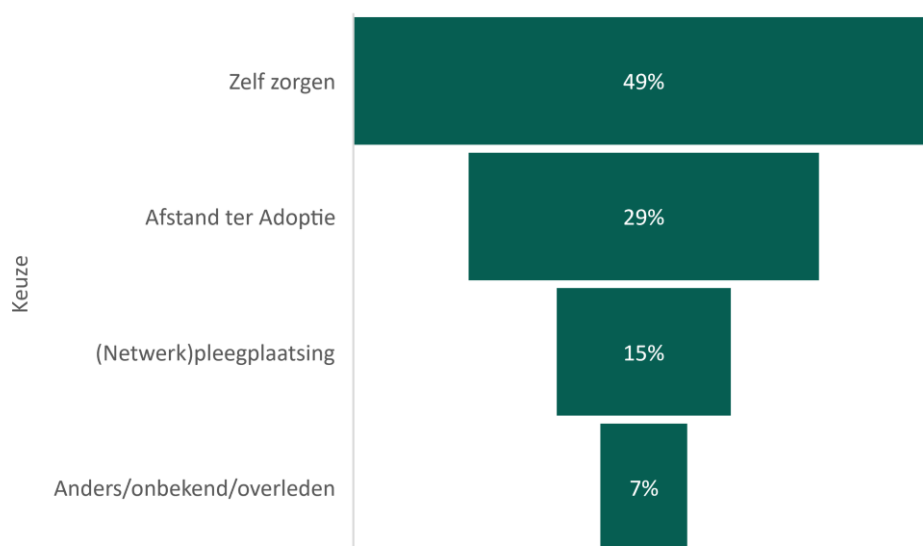
Tabel 2

De gemaakte keuzes bij een voornemen tot afstand ter adoptie in 2019 (N=63)

Keuze	2019	%
Zelf zorgen	31	49.2
Afstand	20	31.7
(Netwerk)pleegplaatsing	10	15.9
Onbekend ¹	2	3.2
Totaal	63	100

¹ Belangrijke reden voor 'onbekend' is dat de vrouw ten tijde van het verzamelen van de gegevens nog in de besluitvormingsfase zit of dat ze het contact met de instelling heeft verbroken.

Tabel 2 laat zien dat de meerderheid van de 63 vrouwen die in 2019 het voornemen tot afstand ter adoptie hebben hier uiteindelijk van af ziet. Bijna de helft van de vrouwen besluit om toch zelf voor haar kind te gaan zorgen (49.2%), 10 vrouwen kiezen voor een (netwerk)pleegplaatsing (15.9%) en 20 vrouwen kiezen er na een bedenperiode werkelijk voor om hun kind af te staan ter adoptie (31.7%). Vergelijken met de gemaakte keuzes in de afgelopen vijf jaar wijken deze percentages niet veel af van het gemiddelde, zie Figuur 2. Alleen het percentage vrouwen dat uiteindelijk kiest voor afstand ter adoptie is wat hoger in 2019 (31.7% versus 29.0%).

Figuur 2. De gemaakte keuze (%) bij een voornemen tot afstand ter adoptie in de periode 2015-2020 (N=316)

2.1.1 Toch geen afstand ter adoptie

Meer dan de helft van de vrouwen maakt uiteindelijk een andere keuze dan afstand ter adoptie (65.1%). Over het jaar 2019 is onderzocht wat volgens de hulpverleners de redenen zijn om van afstand ter adoptie af te zien, zie Tabel 3.

Tabel 3

Belangrijkste redenen om een andere keuze te maken dan afstand ter adoptie (N=41)

Andere keuze dan afstand ter adoptie	Belangrijkste redenen
Zelf zorgen (n=31)	<ul style="list-style-type: none">▪ steun van ouder(s) of netwerk▪ ervaart (toch) band met kind▪ praktische hulp▪ ouder(s) of netwerk op de hoogte gesteld▪ verwekker betrokken en steunend (3x genoemd)
(Netwerk)pleegplaatsing (n=10)	<ul style="list-style-type: none">▪ ervaart (toch) band met kind▪ drie van hen waren <18 dus hadden geen andere keuze

Bijna de helft van de vrouwen met een voornemen tot afstand is zelf voor haar kind gaan zorgen (49.2%). Belangrijkste redenen hiervoor zijn dat ze steun van hun ouders of netwerk krijgen, dat ze (toch) een band met het kind ervaren en dat er praktische hulp is. Dit sluit goed aan bij de ervaring van Fiom bij de begeleiding van de vrouwen. Daaruit blijkt dat het idee om het kind af te staan vaak wordt ingegeven door de eerste schrik van de ontdekking van de zwangerschap en het gevoel dat een kind niet in het leven past. Na verloop van tijd kan er rust komen en het inzicht dat er toch meer mogelijk is. Het alsnog aan ouders of vrienden vertellen kan een doorbraak geven, met name als de reactie positiever is dan verwacht. Na de bevalling komt het dikwijls voor dat de gevoelens van de moeder veranderen en de moeder terugkomt op haar besluit. Als de baby werkelijkheid is geworden, kan ze toch meer een band ervaren dan ze had verwacht. Als de vrouw dan zelf geen mogelijkheden ziet voor haar kind te gaan zorgen kan dit ertoe leiden dat ze kiest voor een langdurige pleegplaatsing. Hierbij kan ze contact blijven houden en een rol spelen in het leven van haar kind.

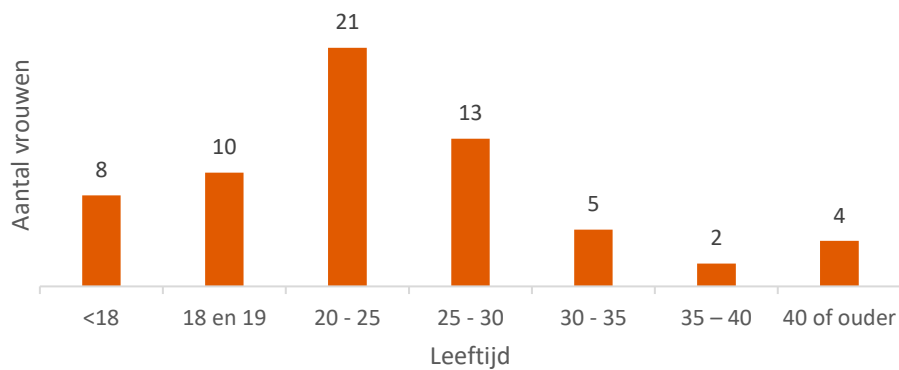
2.2 Sociaal-demografische kenmerken

De sociaal-demografische gegevens geven we weer voor de hele groep vrouwen met een voornemen tot afstand (N=63) én we zoomen in op de vrouwen die besluiten tot afstand ter adoptie van hun kind (N=20).

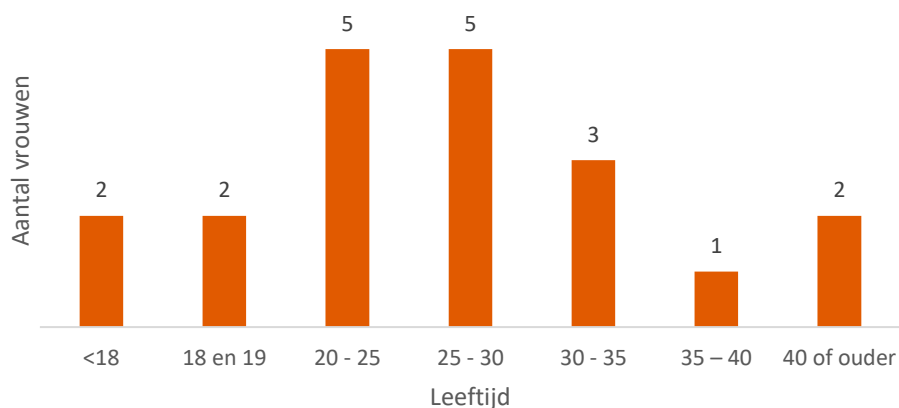
2.2.1 Leeftijd

Figuur 3 laat de leeftijd zien van de vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie in 2019. De jongste vrouw met een voornemen tot afstand is 15 jaar, de oudste is 43 jaar en de gemiddelde leeftijd is 24,2 jaar (SD=6.8) (zie ook Tabel A in de bijlage).

Figuur 4 geeft de leeftijd weer van de vrouwen die hebben besloten tot afstand ter adoptie in 2019. De jongste is 16 jaar, de oudste is 43 jaar en de gemiddelde leeftijd is 25,6 jaar (SD=8.0) (zie ook Tabel B in de bijlage).

Figuur 3. Leeftijd vrouwen met een voornemen tot afstand in 2019 (N=63)

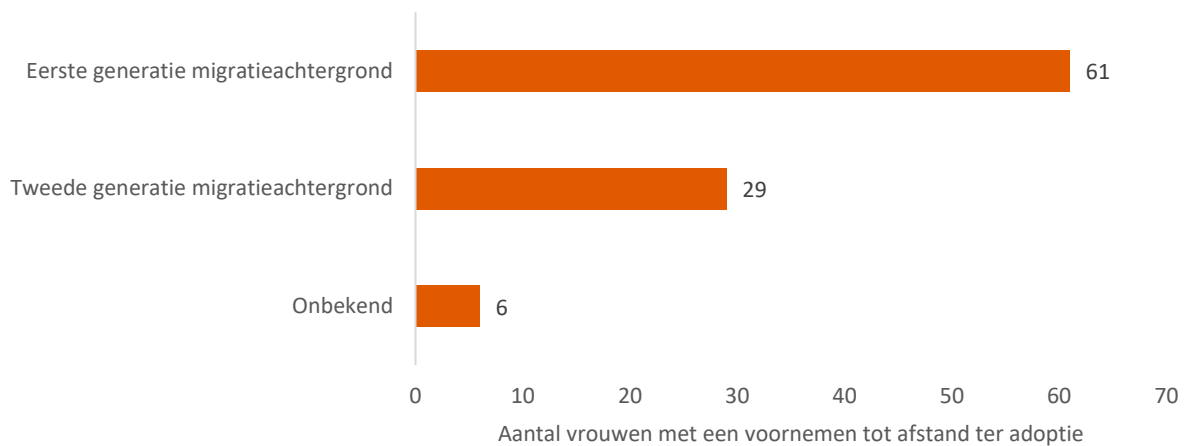
Figuur 4. Leeftijd vrouwen die hebben besloten tot afstand ter adoptie in 2019 (N=20)

Uitzonderingen werkwijze bij voornemens afstand ter adoptie onder de 18 jaar

In 2019 hebben 8 onbedoeld zwangere meisjes van onder de 18 jaar een voornemen tot afstand. Daarvan gaan 3 meisjes toch zelf voor hun kind zorgen, kiezen 3 meisjes voor pleegplaatsing en twee voor afstand ter adoptie. Dit laatste is de laatste jaren niet meer gangbaar. Omdat het doen van afstand van een baby een ingrijpende beslissing is waarvan een minderjarige wellicht niet alle gevolgen kan overzien, is door de samenwerkingspartners rond het afstandsprotocol in 2011 afgesproken dat een minderjarige moeder in principe geen afstand ter adoptie zal doen. Als zij aangeeft dat ze niet zelf voor haar kind kan zorgen en afstand wil doen valt ze wel onder de procedure bij een voornemen tot afstand. Ze krijgt na de geboorte een bedenktijd van drie maanden om te besluiten tot een pleegplaatsing of toch zelf te gaan zorgen, zo nodig met hulp. Als de moeder eenmaal 18 jaar is, kan ze alsnog tekenen voor adoptie. Deze werkwijze om terughoudend te zijn ten aanzien van minderjarigen is voortgekomen uit het onderzoek van Bos et al. (2011), op grond van een conclusie uit dit onderzoek dat het nemen van een zo groot en onomkeerbaar besluit als afstand ter adoptie door jonge mensen discutabel is. In het afstandsprotocol staat dat uitzonderingen mogelijk blijven als de situatie daar om vraagt (Raad voor de Kinderbescherming et al., 2019).

2.2.2 Migratieachtergrond

De gegevens over de migratieachtergrond van vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie geven we weer over de afgelopen vier jaar. In de periode 2016-2019 overwogen in totaal 242 vrouwen om hun kind af te staan ter adoptie. Dat zijn gemiddeld 61 voornemens tot afstand per jaar. Van de vrouwen die in deze periode een voornemen tot afstand ter adoptie hadden (N=242) geldt dat 39.7% (n=96) een migratieachtergrond heeft.⁴ Binnen deze groep heeft 63.5% een eerste generatie migratieachtergrond, zij zijn zelf buiten Nederland geboren (n=61, zie Figuur 5). 30.2% heeft een tweede generatie migratieachtergrond. Dit betekent dat zij zelf in Nederland geboren zijn, maar dat één of beide ouders in het buitenland geboren is (n=29).⁵

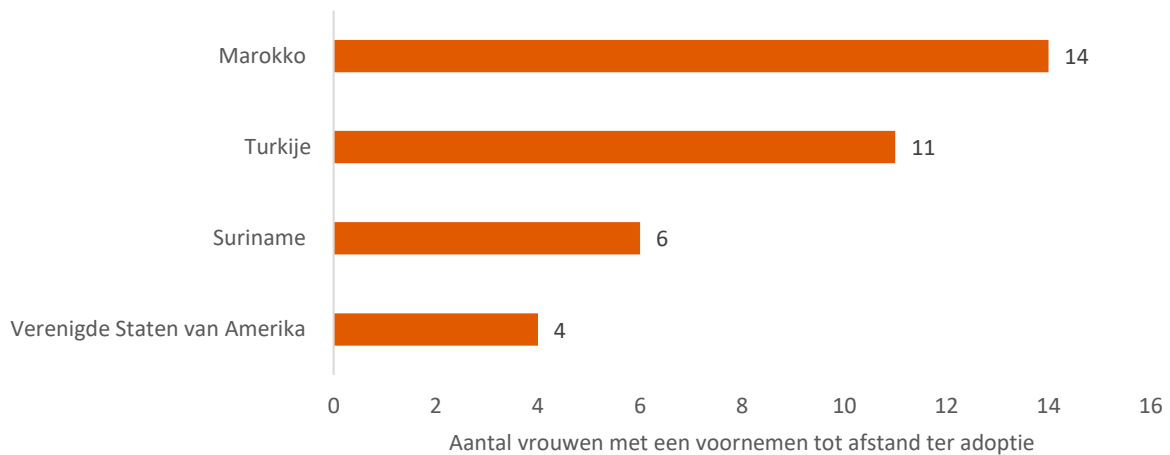
Figuur 5. Migratieachtergrond vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie in de periode 2016-2019 (N=96)⁶

⁴ In de periode 2016-2019 hadden 139 vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie geen migratieachtergrond. Van 7 vrouwen is niet bekend of zij een migratieachtergrond hebben.

⁵ Van 6 vrouwen met een migratieachtergrond is niet bekend of zij een eerste of tweede generatie migratieachtergrond hebben.

⁶ De term 'Onbekend' in de Figuur betekent in dit geval: onbekend of dit een eerste of tweede generatie migratieachtergrond betreft.

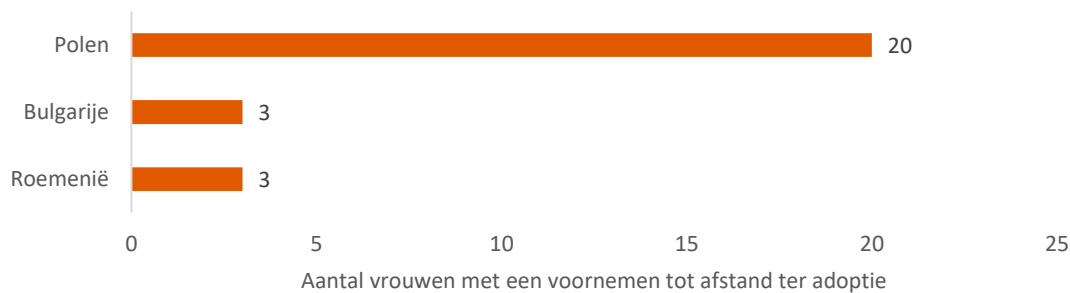
Ongeveer twee op de drie van de 96 vrouwen met een migratieachtergrond die in de periode 2016-2019 een voornemen hadden tot afstand ter adoptie, hebben een migratieachtergrond in een land buiten de Europese Unie (62.5%, $n=60$). De meeste vrouwen hebben een achtergrond in Marokko, Turkije, Suriname, en de Verenigde Staten van Amerika, zie Figuur 6.

Figuur 6. Aantal vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie met een migratieachtergrond buiten de Europese Unie in de periode 2016-2019

Van de 96 vrouwen met een migratieachtergrond die in de periode 2016-2019 een voornemen hadden tot afstand ter adoptie hebben 36 vrouwen een migratieachtergrond in een lidstaat van de Europese Unie (37.5%).⁷ Veruit de grootste groep heeft een achtergrond in Polen ($n=20$), zie Figuur 7. Hiermee is dit de grootste groep van vrouwen met migratieachtergrond met een voornemen tot afstand ter adoptie. Na Polen hebben de meeste vrouwen met een Europese migratieachtergrond een achtergrond in Bulgarije en Roemenië (Figuur 7).

⁷ Hierbij zijn de landen aangehouden die in 2019 lid waren van de Europese Unie. Het Verenigd Koninkrijk valt daarom ook binnen deze categorie.

Figuur 7. Aantal vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie met een migratieachtergrond binnen de Europese Unie in de periode 2016-2019.

2.2.3 Burgerlijke staat en woonsituatie

Twee derde van de vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie in 2019 is alleenstaand (66.7%), zie Tabel 4. Eén op de 3 vrouwen heeft een partner, al dan niet samenwonend (31.7%). Van de vrouwen die in 2019 afstand doen ter adoptie is ongeveer de helft alleenstaand (55%). Twee op de vijf vrouwen hebben een partner, al dan niet samenwonend (40.0%).

Tabel 4

Burgerlijke staat van de vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie (N=63) en de vrouwen die besluiten tot afstand ter adoptie (N=20) in 2019

	Voornemen afstand	%	Besluit afstand	%
Alleenstaand	42	66.7	11	55.0
Partner, niet samenwonend	13	20.6	4	20.0
Gehuwd/samenwonend	7	11.1	4	20.0
Onbekend	1	1.6	1	5.0

Relatief gezien wonen de meeste vrouwen die afstand ter adoptie overwegen bij hun ouders (46%) en wonen de meeste vrouwen die besluiten tot afstand zelfstandig (55%), zie Tabel 5. Dit verschil is deels te verklaren doordat vrouwen jonger dan 18 in principe (nog) geen afstand ter adoptie kunnen doen. Het is daarnaast in lijn met de uitkomst dat steun krijgen van hun ouder(s) voor vrouwen een belangrijke reden is om terug te komen op hun voornemen, zie 'Toch geen afstand ter adoptie'. Wat verder opvalt is dat van de 4 vrouwen met een voornemen tot afstand die in de opvang wonen er maar 1 werkelijk afstand doet van haar kind, en van de 3 vrouwen die bij familie, kennis of vriendin wonen geen een.

Tabel 5

Woonsituatie van de vrouwen met een voornemen afstand ter adoptie (N=63) en die besluiten tot afstand ter adoptie (N=20) in 2019

	Voornemen tot afstand	%	Besluit tot afstand	%
Bij ouders	29	46.0	7	35.0
Zelfstandig	25	39.7	11	55.0
In opvang ¹	4	6.3	1	5.0
Bij vriendin/kennis/familie	3	4.8	0	0.0
Anders	1 ²	1.6	0	0.0
Onbekend	1	1.6	1	5.0
Totaal	63	100	20	100

¹ Opvang kan betreffen begeleid wonen, AZC, COA, crisisopvang of opname in een psychiatrische inrichting.

² Eén vrouw heeft geen vaste woonplek

2.2.4 Religie

Uit Tabel 6 blijkt dat in 2019 religie een minder grote rol speelt bij voornemen tot afstand ter adoptie dan de jaren er voor. Slechts bij 1 op de 8 vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie in 2019 speelt religie een rol bij hun besluit (12.7%). In de jaren 2015-2018⁸ was dat bij 1 op de 4 vrouwen. Voor de vrouwen die kiezen voor afstand ter adoptie in 2019 speelt religie een rol bij 1 op de 10 vrouwen, de voorafgaande jaren was dit bij 1 op de 5 vrouwen.

Tabel 6

Rol religie bij voornemen (N=63) en besluit (N=20) tot afstand ter adoptie in 2019

	Voornemen tot afstand	%	Besluit tot afstand	%
Religie speelt een rol	8	12.7	2	10.0
Religie speelt geen rol	55	87.3	18	90.0
Totaal	63	100	20	100

Van de 8 vrouwen met een religieuze achtergrond in 2019 besluiten 2 vrouwen tot afstand ter adoptie (25%), zie Tabel 7. Bij de overige 6 vrouwen met een religieuze achtergrond leidt die achtergrond dus niet tot het afstaan van hun kind.

⁸ Zie LATAR 2015-2017 (Werdmuller en Bos, 2018) en LATAR 2018 (Werdmuller en Bos, 2019)

Tabel 7***Religieuze achtergrond bij voornemen (N=63) en besluit (N=20) tot afstand ter adoptie in 2019***

	Voornemen tot afstand		Afstand ter adoptie	
		%		%
Islam	7	11.1	2	10.0
Hindoeïsme	1	1.6	0	0.0
Religie speelde geen rol	55	87.3	18	90.0
Totaal	63	100	20	100

2.3 Omstandigheden en motieven

Tabel 8 geeft een beeld van de omstandigheden en motieven die volgens de hulpverleners een rol spelen bij de voornemens tot afstand ter adoptie. De meest genoemde reden is de late ontdekking van de zwangerschap: dit is bij 79.4% van de vrouwen met een voornemen tot afstand aangekruist. De meerderheid van de vrouwen ontdekte de zwangerschap bij een zwangerschapsduur van 20 weken of meer (77.8%, zie 'Stadium zwangerschap bij ontdekking en bij aanmelding').

De twee volgende meest voorkomende motieven zijn het zichzelf niet in staat achten tot het grootbrengen van een kind (77.8%) en de overtuiging dat het kind een beter leven heeft bij adoptieouders (74.6%). Hieruit blijkt dat bij veel vrouwen een gevoel van onvermogen meespeelt in de overweging hun kind af te staan.

Op nummer 4 staat het gebrek aan inkomen, woning en middelen. Dit wordt in bijna 60% van de situaties aangegeven. Een belangrijke reden dus om afstand te overwegen. Dit sluit aan bij een van de belangrijkste redenen dat vrouwen uiteindelijk afzien van afstand, namelijk dat zij toch steun ontvangen vanuit hun omgeving.

Tabel 8

Meest genoemde motieven voornemen tot afstand ter adoptie in 2019 (N=63)

	Aantal keer ingevuld	% (N=63)
Zwangerschap laat ontdekt	50	79.4
Acht zichzelf niet in staat	49	77.8
Denkt dat kind beter leven heeft bij adoptieouders	47	74.6
Geen inkomen/woning/middelen	37	58.7
Schaamte, schande, geheimhouding (m.u.v. dreiging eerwraak /verstoting)	32	50.8
Wil studie afmaken / vrijheid niet opgeven	31	49.2
Te jong	30	47.6
Geen betrokkenheid van de biologische vader	29	46.0
Recent belastende thuissituatie	28	44.4
Ervaart geen band/gevoelens	28	44.4
Geen sociaal netwerk	25	39.7
Heeft geen kindervwens (meer)	21	33.3

Een deel van de vrouwen met een voornemen tot afstand heeft besloten niet zelf voor het kind te gaan zorgen: zij hebben afstand gedaan ter adoptie of gekozen voor een pleegplaatsing. Tabel 9 geeft een overzicht van de omstandigheden en motieven uitgesplitst naar de keuze zelf zorgen of niet zelf zorgen⁹.

Tabel 9

Meest genoemde motieven voornemen afstand ter adoptie voor vrouwen die zelf gingen zorgen (N=31) en die niet zelf gingen zorgen (N=30)

	Zelf zorgen (N=31)	%	Niet zelf zorgen (N=30)	%
Acht zichzelf niet in staat	25	80.6	22	73.3
Denkt dat kind beter leven heeft bij adoptieouders	19	61.3	26	86.7
Geen inkomen/woning/middelen	19	61.3	17	56.7
Zwangerschap laat ontdekt	18	58.1	27	90.0
Schaamte, schande, geheimhouding (m.u.v. dreiging eerwraak /verstoting)	16	51.6	15	50.0
Te jong	15	48.4	14	46.7
Geen betrokkenheid van de biologische vader	15	48.4	14	46.7
Ervaart geen band/gevoelens	13	41.9	14	46.7
Wil studie afmaken / vrijheid niet opgeven	12	38.7	18	60.0
Geen sociaal netwerk	12	38.7	12	40.0
Heeft geen kinderwens (meer)	10	32.3	11	36.7
Recent belastende thuissituatie	9	29.0	18	60.0

In Tabel 9 valt op dat bij 90% van de vrouwen die niet zelf voor hun kind gaan zorgen meespeelt dat ze de zwangerschap laat ontdekt hebben. Bij de vrouwen die zelf gaan zorgen geldt dit voor een aanzienlijk lager percentage: 58.1%. Vrouwen die hun zwangerschap laat ontdekken hebben weinig tijd om de zwangerschap en komst van het kind tot zich door te laten dringen en om tot een beslissing te komen. Het gegeven dat de late ontdekking bij een zo grote groep vrouwen meespeelt in hun besluit niet zelf voor het kind te gaan zorgen, is zorgelijk. Het geeft nog meer gewicht aan de aanbeveling om de afspraken in het afstandsprotocol aan te passen voor vrouwen die hun zwangerschap laat ontdekken. Te denken valt onder andere aan een langere bedenktijd om tot een goed besluit te kunnen komen.

Uit eerder onderzoek naar afstandsmoeders blijkt dat veel afstandsmoeders kindgerichte motieven hebben om afstand te doen: "Zij gunnen hun kind goede ouders en veronderstellen dat het beter af is bij adoptieouders dan bij henzelf in deze omstandigheden" (Bos, 2011, p. 159). Net als in de LATAR 2018 bevestigen de bevindingen van LATAR 2019 dit beeld: de hulpverleners geven aan dat 86.7% van de vrouwen die niet zelf voor hun kind gaan zorgen denkt dat het kind een beter leven heeft bij pleeg/adoptieouders.

⁹ Voor een uitgebreide tabel met onderscheid tussen afstand ter adoptie, pleegplaatsing en zelf zorgen zie Tabel C in de bijlage.

Daarnaast valt op dat voor de vrouwen die niet zelf zijn gaan zorgen vaker geldt dat zij hun studie willen afmaken of hun vrijheid niet willen opgeven (60.0%) vergeleken met de vrouwen die zelf gaan zorgen (38.7%). Ook een recente belastende thuissituatie is bij hen vaker aan de orde (60.0% tegenover 29.0%). De mate waarin de overige omstandigheden en motieven meespelen verschillen minimaal tussen vrouwen die wel of niet zelf gaan zorgen. Geconcludeerd kan worden dat bij de meeste vrouwen een combinatie van motieven een rol speelt bij hun overweging afstand te doen van hun kind en dat het vaak complexe situaties betreft.

2.3.1 Geheimhouding

In 2019 is er sprake van geheimhouding bij meer dan de helft van de voornemens tot afstand, namelijk bij 36 vrouwen (57.2%, N=63), zie Tabel 10. Bij sommigen geldt de geheimhouding voor de gehele omgeving (27.0%), bij anderen voor een deel, bij hen is het voornemen tot afstand bij een of meerdere naasten bekend en is het voor de rest van de omgeving geheim (30.2%).

De reden tot geheimhouding verschilt per situatie. Regelmatig dreigt gevaar en mag absoluut niet bekend worden dat de vrouw zwanger is of een kind heeft gekregen, zoals bij de kans op verstoting of eerwraak. In een aantal situaties betreft de dreiging de kans op geweld vanuit de verwekker. Soms is het schaamte die een vrouw ervan weerhoudt de zwangerschap bekend te maken en een enkele keer betreft het de angst om onder druk gezet te worden door de omgeving als die op de hoogte zou zijn.

Tabel 10
Geheimhouding bij de voornemens afstand in 2019 (N=63)

	Aantal	%
Gedeeltelijke geheimhouding	19	30.2
Volledige geheimhouding	17	27.0
Geen geheimhouding	27	42.8
Totaal	63	100

In Tabel 11 is te zien dat de helft van de vrouwen met een voornemen tot afstand waarbij er sprake is van geheimhouding toch zelf voor het kind is gaan zorgen (50.0%). In de eerste periode na aanmelding lijkt het gevaarlijk of ingewikkeld als de familie of omgeving op de hoogte raakt, maar in een later stadium blijkt het toch mogelijk hen erbij te betrekken of de komst van het kind bekend te maken. Ongeveer 1 op de 3 vrouwen waarbij geheimhouding speelt kiest voor afstand ter adoptie (30.6%), waardoor de geheimhouding in stand kan blijven. Uit de LATAR blijkt dat iets meer dan de helft van de 20 vrouwen die in 2019 afstand ter adoptie doen van hun kind dat doen onder (gedeeltelijke) geheimhouding (55%, n=11).

Tabel 11

De gemaakte keuzes bij voornemens tot afstand ter adoptie waarbij geheimhouding speelt in 2019 (N=36)

De gemaakte keuze:	Volledige geheimhouding	Gedeeltelijke geheimhouding	Totaal	%
Afstand ter adoptie	5	6	11	30.6
(Netwerk)pleegplaatsing	4	2	6	16.7
Zelf zorgen	8	10	18	50.0
Besluit onbekend	0	1	1	2.8
Totaal	17	19	36	100

2.3.2 Redenen voor geheimhouding

Voor een groot deel van de vrouwen die geheimhouding nodig vinden is schaamte een belangrijke reden (88.9%, zie Tabel 12). Daarnaast spelen angst voor verstoting (27.8%) en angst voor geweld (19.4%) een rol.

Tabel 12

Frequentie redenen genoemd voor geheimhouding bij de voornemens afstand waarbij geheimhouding speelde (N=36)

	Aantal keer aangekruist	%
Schaamte	32	88.9
Angst voor verstoting	10	27.8
Angst voor geweld	7	19.4
Angst voor eerwraak	2	5.6
Totaal	63	100

Naast bovengenoemde redenen is ook genoemd: angst om gedwongen te worden tot een abortus; twijfel of het kind van de eigen partner is; het taboe op onbedoelde zwangerschap in het land van herkomst en; het niet willen belasten van naasten.

Als een vrouw bij aanmelding wil dat haar zwangerschap geheim blijft, betekent dat niet dat dit standhoudt. Veel vrouwen komen tenslotte op hun voornemen terug en gaan zelf voor het kind zorgen. Van de 36 vrouwen met een voornemen tot afstand in 2019 waarbij sprake is van geheimhouding is de helft zelf voor haar kind gaan zorgen (50%). Er gaan 17 vrouwen niet zelf voor hun kind zorgen: 11 kiezen voor afstand ter adoptie (30.6%) en 6 voor een (netwerk)pleegplaatsing (16.7%). Omdat deze vrouwen niet zelf voor hun kind zorgen kan bij hen de geheimhouding in stand blijven.¹⁰

¹⁰ Het is onbekend óf en in welke mate deze vrouwen geheimhouding in stand hebben gehouden.

Casus 1

Een vrouw met een Marokkaanse migratieachtergrond van 26 jaar meldt zich bij Fiom. Zij woont nog bij haar ouders thuis. Zij is zwanger van een getrouwde man en ontdekte dat te laat voor een abortus. Als haar familie erachter komt dat ze zwanger is, is ze in levensgevaar. Niet alleen zij, ook haar kind en de vader van haar kind. Zij komt in contact met Fiom en samen met de politie bespreken ze wat ze kunnen doen. De vrouw is steeds banger dat haar zwangerschap zichtbaar is voor haar familie. Uiteindelijk zegt ze tegen haar ouders dat ze een paar dagen bij een vriendin is - dat doet ze wel vaker. Fiom brengt haar naar een ziekenhuis ver uit de buurt en daar wordt ze onder pseudoniem opgenomen. De bevalling wordt vervroegd ingeleid en de baby wordt geboren via een keizersnede. De vrouw houdt haar kindje vast en geeft het de naam die ze het allermooiste vindt. Twee dagen later zet Fiom haar vlak bij huis af, ze loopt een klein stukje en dan is ze thuis. Als ze weer thuis is, merken haar ouders niets. Ze trekt zich terug op haar kamer en haar huisarts biedt medische zorg, hij weet ervan. De vrouw voelt zich heel verdrietig maar ziet geen andere mogelijkheid dan haar kind af te staan ter adoptie.

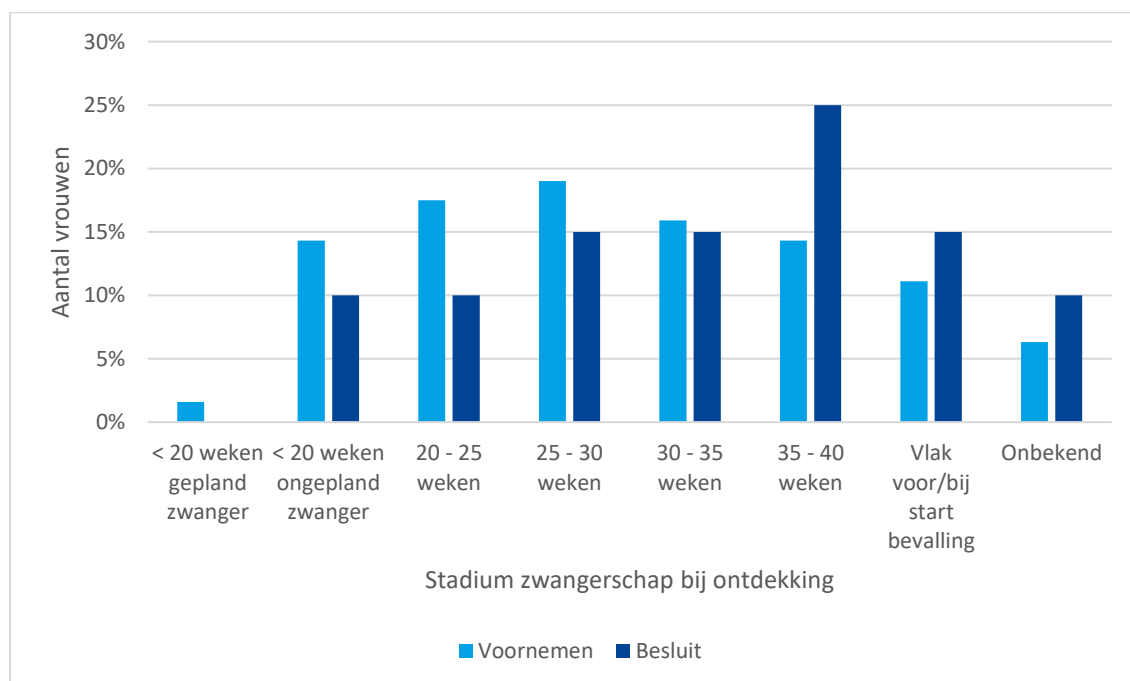
Casus 2

Een Pools echtpaar wordt doorverwezen omdat zij onbedoeld zwanger zijn. Zij is 29 jaar, hij 25 jaar. Ze zijn naar Nederland gekomen uit Polen om hun schulden af te lossen door hier te werken. Ze willen in Nederland een bestaan opbouwen omdat het hier beter is dan de situatie in Polen. Ze zijn beiden eerder getrouwd geweest en beiden betalen alimentatie voor hun kind(eren) die wonen bij hun ex-partners in Polen. Zij houden de zwangerschap geheim voor de omgeving uit schaamte. De vrouw is zeker dat ze afstand wil doen, zij vindt dat zij gezien haar levensomstandigheden niet voor een kind kan zorgen. Ze heeft geen geld en nog geen werk in Nederland. Ze denkt dat het het beste is voor haar kind om geadopteerd te worden. De man heeft moeite met de keuze maar volgt haar. Ze zijn heel liefdevol naar de baby, kopen iets voor haar en zien hun kind ook een keer in het pleeggezin. Daarna is het te moeilijk voor ze om haar nog te zien. Via Fiom blijft er contact met de adoptieouders. Eén keer per jaar sturen de adoptieouders een brief en foto's van het kind. De afstandsouders sturen ook een brief terug. Beide partijen zijn hier blij mee.

2.3.2 Stadium zwangerschap bij ontdekking en bij aanmelding

Ook dit jaar valt weer op hoe groot het aantal vrouwen is dat de zwangerschap laat ontdekt. Figuur 8 (zie ook Tabel D in de bijlage) laat zien dat in 2019 minimaal¹¹ 49.2% van de vrouwen met een voornemen tot afstand de zwangerschap ontdekt als ze 30 weken of meer zwanger zijn ($n=26$). Dit is meer dan in de periode 2015-2018, waarin dit 30.7% van de vrouwen betrof. In 2019 ontdekt minimaal 11.1% van de vrouwen met voornemen tot afstand de zwangerschap vlak voor of tijdens de bevalling ($n=7$). In de periode 2015-2018 betrof dit 9.1% van de vrouwen.

Van de 20 vrouwen die in 2019 besluiten tot afstand bemerken minimaal 11 vrouwen de zwangerschap als ze 30 weken of meer zwanger zijn (55.0%) en 3 van hen vlak voor of tijdens de bevalling (15.0%), zie Figuur 8 (zie ook Tabel D in de bijlage). Ook deze percentages zijn hoger dan in de periode 2015-2018, waarin respectievelijk 35.6% vrouwen die besluiten tot afstand ter adoptie de zwangerschap ontdekken als ze 30 weken of meer zwanger zijn en 7.8% vlak voor of tijdens de bevalling.

Figuur 8. Stadium zwangerschap bij ontdekking betreffende de vrouwen met een voornemen tot afstand (N=63) en vrouwen die besluiten tot afstand ter adoptie (N=20) in 2019¹²

Het laat ontdekken van een zwangerschap roept vooroordelen en afwijzing op uit de omgeving. Voor veel mensen is het niet voor te stellen dat iemand de zwangerschap niet in de gaten heeft. Toch ontdekken enkele tientallen vrouwen per jaar de zwangerschap pas vlak voor of tijdens de bevalling. Exacte gegevens hierover zijn niet bekend, maar uit een Duits onderzoek blijkt dat 1 op de 2455 vrouwen de zwangerschap pas ontdekt tijdens de bevalling. Dit zouden in Nederland ongeveer 70 vrouwen per jaar zijn. Het aantal zwangerschappen dat ontdekt werd na twintig weken was 1 op de

¹¹ 'Minimaal', omdat van een deel van de vrouwen (6.3%) niet bekend is wanneer ze de zwangerschap ontdekten.

¹² 'Gepland zwanger' betreft vrouwen die bewust zwanger zijn geworden maar wiens situatie zodanig veranderd is dat ze overwegen afstand te doen van hun kind.

475, dat zou in Nederland neerkomen op ongeveer 355 zwangerschappen per jaar (Wessel et al., 2002)

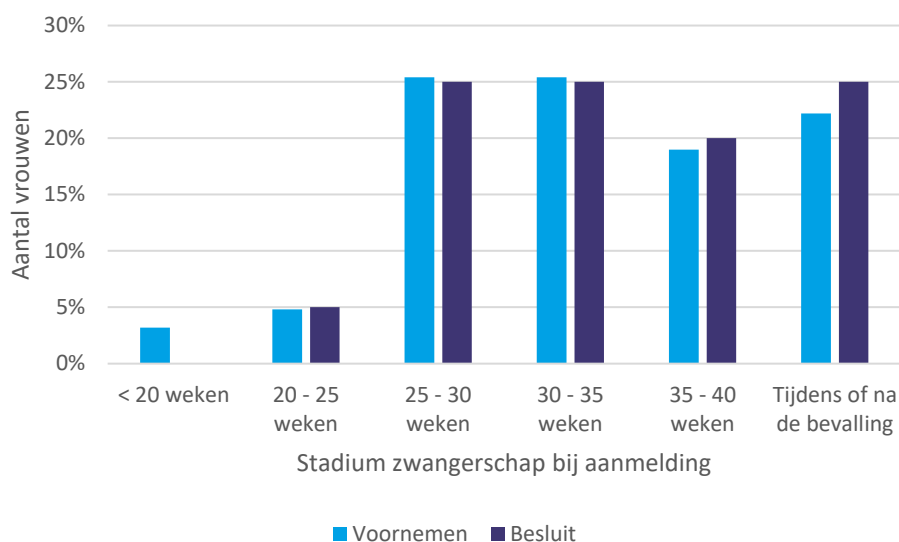
Een late ontdekking van de zwangerschap kan een reden zijn om afstand ter adoptie te overwegen. Tegelijk leidt het lang niet altijd tot die keuze. Van de 26 vrouwen in 2019 met voornemen tot afstand ter adoptie waarvan we weten dat ze de zwangerschap ontdekten toen ze al 30 weken of meer zwanger waren, doen er 11 afstand ter adoptie (42.3%). De helft gaat zelf zorgen (50.0%) en 2 vrouwen kiezen voor pleegplaatsing (7.7%). Van de 7 vrouwen die de zwangerschap pas ontdekken vlak voor of bij de start van de bevalling, doen er 3 afstand ter adoptie (42.9%), gaan er 3 zelf zorgen (42.9%) en kiest 1 vrouw voor pleegplaatsing (14.3%). De vrouwen die geen afstand doen komen in de periode na de schok van de ontdekking, terug op hun voornemen.

2.3.3 Te laat voor een zwangerschapsafbreking

Veel vrouwen die in 2019 afstand ter adoptie overwegen ontdekken de zwangerschap als zij 20 weken of meer zwanger zijn (77.8%, $n=49$). Bij degenen die besluiten tot afstand ter adoptie ontdekt 80.0% de zwangerschap bij 20 weken of meer ($n=16$). Voor het merendeel van deze vrouwen is de abortusgrens gepasseerd.

2.3.4 Stadium zwangerschap bij aanmelding

Figuur 9 (zie ook Tabel E in de bijlage) laat zien dat in 2019 de zwangerschap vaak al vergevorderd is als de vrouwen aangemeld worden bij de begeleidende instantie. De zwangerschap ontdekken leidt niet altijd meteen tot een aanmelding. Het kost tijd om aan het idee te wennen. Soms is er nog een periode van ontkenning en is er moed voor nodig om met de zwangerschap naar buiten te komen. De meerderheid van de vrouwen met een voornemen tot afstand is aangemeld bij een zwangerschap van 30 weken of meer (66.6%). In de periode 2015-2018 was dit percentage vergelijkbaar (gemiddeld 66.2%). In 2019 komt de aanmelding van 14 vrouwen zelfs pas tijdens of na de bevalling (22.2%). Vaak is er dus spoed geboden bij de begeleiding.

Figuur 9
Stadium zwangerschap bij aanmelding hulpverlenende instantie betreffende de vrouwen met een voornemen tot afstand (N=63) en vrouwen die besluiten tot afstand (N=20) in 2019

Van de 20 vrouwen die in 2019 uiteindelijk besluiten tot afstand ter adoptie zijn de percentages nog iets hoger dan bij de voornemens: 14 vrouwen zijn aangemeld bij een zwangerschap van 30 weken of meer (70.0%). Van 5 van deze vrouwen komt de aanmelding pas tijdens of na de bevalling (25.0%).

2.4 Wat is bekend over de biologische vader van het kind?

2.4.1 Betrokkenheid van de biologische vader

De biologische vader van het kind heeft in principe recht op inspraak in de besluitvorming. Daarom spannen de betrokken instanties zich in om hem hierbij te betrekken. Ook de rechtbank kan druk uitoefenen of zelfs eisen dat de naam van de biologische vader bekend wordt en dat hij op de hoogte gesteld wordt. Toch lukt dat niet altijd. Soms weet een vrouw de naam van de biologische vader niet of wil een vrouw per se niet dat hij op de hoogte is van de zwangerschap en geeft ze zijn naam niet, of zegt ze dat ze zijn naam niet weet. Er kan sprake zijn van geweld of bedreiging of de vrouw kan zwanger zijn van een ander dan haar partner. Het wel of niet betrekken van de biologische vader is een belangrijk onderwerp van gesprek tijdens de begeleidingsgesprekken in de drie maanden bedenktijd na de geboorte van het kind.

Uit de LATAR 2019 blijkt dat bijna een kwart van de moeders met voornemen tot afstand aangeeft dat ze niet weet wie de biologische vader is (23.8%). In 71.4% van de voornemens is bekend wie de vader is, bij de moeder en deels ook bij de begeleiding (zie Tabel F in de bijlage). Ongeveer de helft van de biologische vaders is op de hoogte van het voornemen tot afstand ter adoptie (49.2%, zie Tabel 13).

Tabel 13

De biologische vader is wel/niet op de hoogte van het voornemen tot afstand ter adoptie (N=63) en van het besluit tot afstand (N=20) in 2019

De biologische vader is:	Voornemen afstand ter adoptie	%	Besluit afstand ter adoptie	%
Op de hoogte	31	49.2	8	40.0
Niet op de hoogte	26 ¹	41.3	11 ²	55.0
Onbekend	6	9.5	1	5.0
Totaal	63	100	20	100

¹ Bij 15 van hen is aangegeven dat onbekend is wie de biologische vader is.

² Bij 8 van hen is aangegeven dat onbekend is wie de biologische vader is.

Tabel 14 laat zien dat de meerderheid van de biologische vaders niet betrokken is bij het voornemen tot afstand ter adoptie (69.8%). Dit betreft naast de biologische vaders die niet op de hoogte zijn ook degenen die wel ingelicht zijn maar niet betrokken kunnen, mogen of willen zijn.

Tabel 14

Betrokkenheid van de biologische vader bij het voornemen tot afstand (N=63) en het besluit tot afstand ter adoptie (N=20) in 2019

De biologische vader is:	Voornemen tot afstand ter adoptie	%	Besluit tot afstand ter adoptie	%
Betrokken	19	30.2	6	30.0
Niet betrokken	44	69.8	14	70.0
Totaal	63	100	20	100

Ook bij de situaties waarin de vrouw besluit tot afstand ter adoptie is de meerderheid van de biologische vaders niet op de hoogte van de zwangerschap (55.0%, zie Tabel 13). Ruim twee derde van de biologische vaders is niet betrokken bij het besluit tot afstand ter adoptie (70%, zie Tabel 14). Uit de tabellen blijkt dat er van de 31 biologische vaders die op de hoogte zijn van het voornemen tot afstand, 19 betrokken zijn bij de besluitvorming. Van de 8 mannen die op de hoogte zijn van het besluit tot afstand ter adoptie zijn er 6 betrokken bij het besluit.

Referenties

- Bos, P., Reysoo, F., en Werdmuller, A. (2011). *"In één klap moeder, en ook weer niet": Onderzoek naar demografische en sociaal-economische kenmerken en motieven van vrouwen die tussen 1998-2007 in Nederland hun kind ter adoptie hebben afgestaan*. Leiden: Leiden University. Opgehaald van: <https://fiom.nl/sites/default/files/files/ineenklapmoederenookweerniet-eindrapportage-090511.pdf>
- Kok, J., Boomen, N., van den Dane, J., Hilevych, Y., Hoedemaeckers, J., en Walhout, E. (2017). *Beklemd in de scharnieren van de tijd. Beleid, praktijk en ervaringen van afstand ter adoptie door niet-gehuwde moeders in Nederland tussen 1956 en 1984*. Nijmegen: Radboud Universiteit - Radboud group for historical demography and family history, WODC. Opgehaald van: <https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/2707-onderzoek-afstandmoeders.aspx>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid (2019a). *Kamerbrief Familierechtelijke onderwerpen*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid. Opgehaald van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/01/18/tk-brief-familierechtelijke-onderwerpen>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid (2019b). *Kamerbrief Vervolgstappen bevallen onder pseudoniem*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid. Opgehaald van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/04/29/tk-vervolgstappen-bevallen-onder-pseudoniem#:~:text=Minister%20Dekker%20informeert%20de%20Tweede,onder%20pseudoniem%20in%20te%20voeren>
- NIDAA (2020). Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen. Opgehaald van: <https://www.nidaa.nl/>
- Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, Stichting Fiom, en Siriz (2019). *Protocol Afstand ter Adoptie 2019*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid. Opgehaald van https://fiom.nl/sites/default/files/protocol-afstand-ter-adoptie-2019_0.pdf
- Rijksoverheid (2019). Afstand en adoptie in Nederland tussen 1956-1984. Opgehaald van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/adoptie/afstand-en-adoptie-tussen-1956-1984>
- Werdmuller, A., en Bolt, S. (2018). *Landelijke Afstand Ter Adoptie Registratie 2015-2017*. Den Bosch: Fiom. Opgehaald van: <https://fiom.nl/sites/default/files/landelijke-afstand-ter-adoptie-registratie.pdf>
- Werdmuller, A., en Bolt, S. H. (2019). *LATAR 2018: De Landelijke Afstand Ter Adoptie Registratie*. 's-Hertogenbosch: Fiom. Opgehaald van: <https://fiom.nl/kenniscollectie/afstand-ter-adoptie/onderzoeken/latar-2018-landelijke-afstand-ter-adoptie>
- Wessel, J., Endrikat, J., en Buscher, U. (2002). Frequency of denial of pregnancy: results and epidemiological significance of a 1-year prospective study in Berlin. *Acta Obstet Gynecol Scand*, 81(11), 1021-1027.

Bijlagen

Tabel A

Leeftijd van de vrouwen met een voornemen tot afstand ter adoptie in 2019 (N=63)

Leeftijd	2019	%
<18	8	12.7
18 en 19	10	15.9
20 - 25	21	33.3
25 - 30	13	20.6
30 - 35	5	7.9
35 – 40	2	3.2
40 of ouder	4	6.3
Onbekend	0	0.0
Totaal	63	100

Tabel B

Leeftijd van de vrouwen die hun kind hebben afgestaan in 2019 (N=20)

Leeftijd	2019	%
<18	2	10.0
18 en 19	2	10.0
20 - 25	5	25.0
25 - 30	5	25.0
30 - 35	3	15.0
35 – 40	1	5.0
40 of ouder	2	10.0
Onbekend	0	0.0
Totaal	20	100

Tabel C

Meest genoemde motieven om afstand te overwegen betreffende de vrouwen die kiezen voor afstand ter adoptie (N=20), (netwerk)pleegplaatsing (N=10) of zelf gaan zorgen (N=31) in 2019

	Afstand ter adoptie (N=20)	(Netwerk)pleeg plaatsing (N=10)	Zelf zorgen (N=31)
Denkt dat kind beter leven heeft bij adoptieouders	19 (95%)	7 (70%)	19 (61.3%)
Zwangerschap laat ontdekt	16 (80%)	9 (90%)	18 (58.1%)
Acht zichzelf niet in staat	14 (70%)	8 (80%)	25 (80.6%)
Wil studie afmaken / vrijheid niet opgeven	13 (65%)	5 (50%)	12 (38.7%)
Recente belastende thuissituatie	9 (29.0%)	7 (70%)	
Geen inkomen/woning/middelen	10 (50%)	7 (79%)	19 (61.3%)
Schaamte, schande, geheimhouding (muv dreiging eerwraak/verstoting)	10 (50%)	5 (50%)	16 (51.6%)
Ervaart geen band / gevoelens	10 (50%)	4 (40%)	13 (41.9%)
Heeft geen kindwens (meer)	9 (45%)	2 (20%)	10 (32.3%)
Te jong	8 (40%)	6 (60%)	15 (48.4%)
Geen betrokkenheid biologische vader	8 (40%)	6 (60%)	15 (48.4%)
Geen sociaal netwerk	8 (40%)	4 (40%)	12 (38.7%)

Tabel D

Stadium zwangerschap bij ontdekking betreffende de vrouwen met een voornemen tot afstand (N=63) en een besluit tot afstand (N=20) in 2019

Ontdekking zwangerschap bij:	Voornemen tot afstand	%	Besluit tot afstand	%
< 20 weken gepland zwanger	1	1.6	0	0.0
< 20 weken ongepland zwanger	9	14.3	2	10.0
20 - 25 weken	11	17.5	2	10.0
25 - 30 weken	12	19.0	3	15.0
30 - 35 weken	10	15.9	3	15.0
35 - 40 weken	9	14.3	5	25.0
Vlak voor/bij start bevalling	7	11.1	3	15.0
Onbekend	4	6.3	2	10.0
Totaal	63	100	20	100

Tabel E

Stadium zwangerschap bij aanmelding hulpverlenende instantie betreffende de vrouwen met een voornemen tot afstand (N=63) en besluit tot afstand (N=20) in 2019

Aanmelding bij zwangerschap van:	Voornemen tot afstand	%	Besluit tot afstand	%
< 20 weken	2	3.2	0	0.0
20 - 25 weken	3	4.8	1	5.0
25 - 30 weken	16	25.4	5	25.0
30 - 35 weken	16	25.4	5	25.0
35 - 40 weken	12	19.0	4	20.0
Tijdens of na de bevalling	14	22.2	5	25.0
Totaal	63	100	20	100

Tabel F

Is de biologische vader bekend bij de voornemens tot afstand (N=63) en besluiten tot afstand (N=20) in 2019

De biologische vader is:	Voornemen tot afstand	%	Besluit tot afstand	%
Bekend bij de moeder én de begeleider	17	27.0	7	35.0
Bekend bij de moeder en niet bij de begeleider	28	44.4	4	20.0
Hij is niet bekend	15	23.8	8	40.0
Het is niet bekend of hij bekend is	3	4.8	1	5.0
Totaal	63	100	20	100